

Identitet kao osobno pitanje

IVOR ALTARAS PENDA
prof. sociologije i filozofije
poslijediplomski studij "Hrvatska i Europa" na FPZ-u
e-mail: ivor.altaras@zg.t-com.hr

UDK 130.2(4):316.732
316.732:130.2(4)
316.75
Izvorni znanstveni rad
Priljeno: 4. prosinca 2004.

Identitet je ponovno aktualizirano pitanje u globalizirajućem društvu u kojem vladaju globalizirani odnosi. Promjenom šire društvene paradigme iz korijena se mijenja identifikacija vlastitog identiteta, a posljedica toga je kriza poimanja pripadnosti kao bitne odrednice identiteta. Smatram da je razrješenje moguće u samorazumijevanju vlastite osobnosti, svog mišljenja i djelovanja, koje se realizira u društvenoj stvarnosti, a koju ovo samorazumijevanje ujedno na ključni način kreira. U protivnom, društvena identifikacija pojedinca s bilo kojom grupacijom (spolnom, vjerskom, kulturnom, klasnom, profesionalnom, nacionalnom ili nadnacionalnom...) postaje temeljnim interesom različitih ideologija. Konstrukcija identiteta kao subjektivne kategorije omogućuje nam razumijevanje društvenog konteksta u kojem subjekt živi, a razvoj cjeline temelji se na akterovoj slobodnoj svijesti i volji. Ulogu društvenog utjecaja na stvaranje identiteta vidim u osiguravanju uvjeta za njegovu realizaciju i pružanju potpore svima, kako bi u konačnici razvili i ostvarili sve svoje potencijale. Individualni, a potom i društveni, napredak postaje tako prirodnom posljedicom temeljne slobode traženja i mogućeg pronalazanja odgovora na pitanje koje je sadržano u samom pojmu identiteta – tko smo; počemu se to razlikujemo (ako se razlikujemo) od drugih. Ako i ne daje odgovore na ova pitanja, znanost funkcionalno sudjeluje u pokušaju njihova razrješenja.

Ključne riječi: EUROPSKA UNIJA, IDENTITET, IDENTIFIKACIJA, INDIVIDUA, RAZVOJ

Europski identitet

Kako vrijeme odmiče, međuodnos Hrvatske i Europske Unije postaje zanimljiv, ne samo u dnevopolitičkom kontekstu, kao pitanje na kojem se dobivaju ili gube politički bodovi i poneki glas, nego to postaje izazovna znanstvena tema koja uključuje i politiku i gospodarstvo, kulturu i obrazovanje, poduzetništvo i pravo, kao i sva druga područja ljudskog djelovanja. Jednom riječju, zadire u sve pore društvenog života. U Hrvatskoj već postoji obilje literature o Europskoj Uniji, njezinu nastajanju i razvoju, institucijama i novom zakonskom okviru što ga postavlja. Dakle, informacija o EU ima dovoljno. Iako se govori o tome kako postoji nacionalni konsenzus o ulasku Hrvatske u EU, još uvijek samo stručnjaci i osobe koje se profesionalno bave tom tematikom doista poznaju institucije Europske Unije.

U ovom bih se radu usredotočio na predmet koji mi se čini temeljnim za razumijevanje i Hrvatske pozicije prema EU i odnosa EU prema postojećem ili novostvorenom, ili samo željenome, europskom identitetu.

Budućnost EU još je posve neizvjesna pa, iako postoji pisani prijedlog Ustava EU koji je predložila Konvencija o budućnosti Europe – tijelo koje je bilo zaduženo za izradu nacрта Ustava za Europu (*Draft Treaty Establishing a Constitution For Europe*) – a koji je upravo sada na usvajanju u zemljama članicama, upitno je kako će se realizirati život ljudi koji već jesu, ili će tek postati, dijelom obitelji europskih naroda. Sigurno je da je EU višenacionalna i nadnacionalna integracija, a Hrvatska tijekom svoje povijesti iskusila život i suživot u višenacionalnim državama (Habsburškoj Monarhiji). Očekivanja od novih državno-pravnih veza u danim su okolnostima bila velika, a danas znamo u kojoj su se mjeri ostvarila. To je možda naša komparativna prednost.

U literaturi su navedena različita stajališta o tome kako bi mogla izgledati budućnost europskog prostora.

Glavnina tih stajališta mogla bi se svesti na tri osnovna modela ujedinjene Europe:

- a) budućnost Europe kao povijesno sjedinjenih naroda,
- b) Europa kao talionica (*Melting Europe*) i
- c) Regionalno-etnički strukturirana Europa (Maurič, 1994.)

U najužem smislu, Europa budućnosti može biti Europa nacija ili je pred nama proces stvaranja nove nacije s jedinstvenim europskim identitetom.

Potruga za europskim identitetom još traje. On, za sada, ne postoji kao definirani skup vrijednosti i stavova koji bi bili zajednički žiteljima starog kontinenta, nego je to konstrukcija čija je izgradnja dugotrajna. Europa kao cjelina još uvijek nema tri glavna obilježja koja bi mogla biti odrednice identiteta: zajednički jezik, zajedničku kulturu i duhovnu posebnost (Kale, 1999.). Ipak, najviše se postiglo u stvaranju zajedničkih političkih i pravnih institucija, čije konstituiranje nije primarno proizišlo iz želje za stvaranjem zajedničkoga europskog identiteta, nego je to posljedica nužnosti pravnog uređivanja; primjerice zajedničkog tržišta u kojem se dokidaju unutarnje prepreke i uređuju pravila ponašanja u novim tržišnim okolnostima. One, dakako, mogu biti podloga za stvaranje pretpostavki za poimanje zajedničkog identiteta, međutim, tek u budućnosti, i bilo bi posve nerearno očekivati da će se identitet graditi samo na postojanju zajedničkih institucija (Europski Ustav, Europski sud pravde, Europska komisija, Europski parlament i sl.) Nažalost, primjećujem da su, kad se govori o Europi, nastojanja takva da se uglavnom razmatraju institucionalna rješenja, a vrlo se malo raspravlja (ako se uopće raspravlja) o europskom identitetu – temi koja može odrediti budućnost same Europske Unije. Zašto je tako? Zato što je Europska Unija, ipak, ponajprije integracijska tvorevina različitih interesa, za koji je utvrđeno da im je bolje da djeluju zajedno. Međutim, interesi se vrlo brzo mijenjaju, pa i prelaze u svoju suprotnost, o čemu često svjedoči povijest, te je lako zamisliti takvu političku ili gospodarsku konstelaciju gdje europske nacionalne države ne bi više bile izravno upućene jedna na drugu. Tada bi se Europa mogla naći u ozbiljnim poteškoćama jer ne bi postojali integrativni faktori, pri čemu je jedan od najvažnijih upravo potencijalno zajednički identitet. Da je ta opasnost stvarna, bilo je vidljivo u nedavnim, potpuno različitim shvaćanjima pojedinih država članica o tome kakav bi stav trebalo zauzeti i kakvu bi ulogu Europska Unija trebala imati u ratu u Iraku, što je vrlo lako moglo paralizirati proces odlučivanja u Uniji. Čini se već pravilom da se Europska Unija ne snalazi u kriznim situacijama. Primjerice, nije se mogla postići ni odluka o zajedničkom djelovanju na prostoru bivše Jugoslavije, kad se trebalo i moglo spriječiti krvoproliće. Unatoč tome, sadašnja je povijesna situacija naklonjenija stvaranju europskoga identiteta nego prije pedesetak godina kad je Europom bjesnio Drugi svjetski rat. Ne znamo koliko će to povoljno vrijeme potrajati i trebalo bi ga što bolje iskoristiti. Nacionalni se identitet često izgrađuje stoljećima (Korunić, 2002.), a europske zajednice postoje od sredine prošlog stoljeća (Europska zajednica za ugljen i čelik od 1951., a Europska ekonomska zajednica i Europska zajednica za atomsku energiju od 1957.). Europska Unija je utemeljena/osnovana u Maastrichtu 1993. godine i to Ugovorom o Europskoj Uniji, što je za stvaranje zajedničkog identiteta, prema dosadašnjem iskustvu, doista kratko vrijeme. Na pitanje od kuda dolaze, građani Europske Unije u stranim zemljama još uvijek odgovaraju da su iz neke od nacionalnih država (Velike Britanije, Francuske, Njemačke, Italije, i dr.), a tek se potom, možda, izjašnjavaju kao građani Europske Unije. Još će se rjeđe netko izjasniti kao Europejac, dok je građanima Sjedinjenih Američkih Država posve prirodno (pa i pitanje ponosa) da se izjašnjavaju kao Amerikanci, a tek u daljnjem razgovoru možemo doznati iz koje savezne države pojedinac dolazi (Teksasa, Tennesyja, Colorada, ili neke druge).

Uzrok tome može biti činjenica što se američka nacionalna svijest gradila više od dvije stotine godina, čak i usprkos činjenici što su Sjedinjene Američke Države poznate po prihvaćanju ljudi različitih kultura i rasa. To je poznati američki *melting-pot* iz čega je uspješno proizašao novi kulturni obrazac.

Jezik, kao ključni element identiteta svake pojedine države, pa tako i država članica i onih koje će to tek postati, Europskoj Uniji uzrokuje cijeli niz poteškoća. Posve je razumljivo da ne postoji zajednički interes koji bi mogao natjerati članice da prepuste nacionalnu politiku vezanu uz svoj jezik na višu nadnacionalnu razinu. To dovodi do neotuđivog prava da svi jezici kojima se služe narodi u Europskoj Uniji moraju biti ravnopravni, tj. da svi narodi moraju imati pravo govoriti svojim materinjim jezikom. To znači da se svi službeni dokumenti Unije: ugovori, odredbe, sudske odluke, smjernice, preporuke i sve ostalo, moraju prevoditi na svih 25 jezika, s time da će se, proširivanjem Europske Unije, taj broj povećavati. Takav glomazni prevodilački aparat, koji se pokazao nužnim za opstanak EU, iznimno produžuje proces odlučivanja u Europskoj Uniji. Tako, primjerice, za donošenje jednog zakona na razini Unije, ako se poštuje procedura (a često se govori o tome kako je demokracija poštovanje procedure), treba proteći dvije godine. Od te dvije godine, jedna godina potrošit će se na prevođenje.

Ako se EU nađe u nekoj kriznoj situaciji, u kojoj se mora donijeti neka brza odluka, pri čemu neće biti vremena da se ispoštuje cijela procedura, postavlja se opravdano pitanje: je li u toj situaciji narušena demokracija, jedna od temeljnih proklamiranih vrijednosti Europske Unije? Moguće rješenje ove dvojbe možda je traženje jednoga službenog jezika Unije, ali zasad ne postoji politička volja za takvim rješenjem. "Nacionalni egoizmi" koče mogućnost da, primjerice, engleski postane službenim jezikom, a i sama rasprava o tom pitanju dovodi u opasnost jedinstvo Europske Unije, koje je građeno pedesetak godina. Netko je jednom prigodom rekao da bi jedan službeni jezik EU uzrokovao unificiranje Europe, a unificirana Europa je pobjeda Hitlera, jer je to bio njegov politički koncept. U raspravama se slični argumenti koriste kad se spominje kulturna različitost. U nacrtu europskog ustava, kao moto Unije, predlaže se: "Ujedinjeni u raznolikosti" (Constitution for Europe; 2003:263).

Smatram da je na temelju takvog stava, zajednički identitet Europe moguće postići isključivo poštujući činjenicu da svi naši pojedinačni identiteti grade zajednički identitet, te je kontraproduktivno pokušati stvarati Europski identitet odozgo, putem političke odluke koju donose političke elite. Lako je doznati kako građani Europske Unije doživljavaju novo institucionalno okruženje nastalo ujedinjavanjem europskih država – samo ih treba pitati. Istraživanje koje je proveo Gallup Europe, a koje je zatražila Europska komisija, s temom: *Konvencija o budućnosti Europe*, jasno pokazuje kako građani prihvaćaju odluke koje se donose u njihovo ime.¹ Anketa je pokazala da, iako postoji gotovo jednoglasan stav o tome da je donošenje Ustava povijesni čin za svaku zemlju, pa tako i za EU, samo je 50 posto ispitanika čulo za *Konvenciju o budućnosti Europe* (koja je trebala napisati temeljni dokument EU, tj. Ustav), a od tih 50 posto samo je polovina prepoznala na kojoj vrsti dokumenta je Konvencija radila (mogli su birati između ustava, odredbe, povelje ili deklaracije). Ipak, 70 posto ukupnog broja ispitanika izrazilo je nezadovoljstvo radom Konvencije. Zanimljivo je kako građani vrlo lako procjenjuju vlastito nezadovoljstvo temom za koju su sami izrazili da ne posjeduju potrebne informacije. Ako je ustav važan sâm po sebi, onda izraženo nezadovoljstvo vjerojatno proizlazi iz osjećaja neadekvatnog sudjelovanja u procesu donošenja tako važnih odluka. Načelo supsidijarnosti tako dolazi do punog izražaja, i to kao pokušaj građana Unije da izravno sudjeluju u stvaranju svoga, pa tako i europskoga identiteta.

¹ European Commission/Eurobarometar (studen 2003) – Convention on the Future of Europe – Wave 2. Istraživanje provedeno u razdoblju od 22. rujna do 3. listopada 2003, na reprezentativnom uzorku 25 europskih država (u to vrijeme 15 članica i 10 zemalja kandidata). Sudjelovalo je 25.000 ispitanika starijih od 15 godina.

Socijalni i individualni identitet

Identitet se definira kao biće, pojava ili svojstvo koje je jednako samome sebi (Filipović, 1984). Pojam identiteta u novovjekovnoj filozofiji, počevši od Descartesa, označava subjekt koji sebe određuje, u odnosu na objekt, tj. u odnosu na sve druge koji ga okružuju ili na koje može misliti. Iako identitetom razotkrivamo socijalno-kulturne i sve ostale razlike prema drugima, sam identitet pojedinca nije nastao iz drugih. Razdioba na individualni i socijalni identitet kojom pokušavamo razlučiti vlastito poimanje sebe od tuđih poimanja kakvi smo ili kakvi bismo trebali biti, može nam umnogome pomoći u daljnjem osvjetljavanju i boljem razumijevanju identiteta. Hrvatska je procesom stabilizacije i pridruživanja i različitim drugim oblicima monitoringa neprekidno pod budnim okom europske politike. Svaki potez državne vlasti, kao i civilnog sektora, "bilježi" se i procjenjuje. U istoj je poziciji i Europska Unija na svjetskoj političkoj sceni jer, kao što znamo, ujedinjena Europa želi biti ključni svjetski čimbenik. U interakciji, na osobnoj razini ili na razini državnih sustava, naši socijalni identiteti, tj. tuđe predodžbe o nama, dosad su bile temeljni izvor našeg identiteta. Naši socijalni identiteti, a istodobno smo nositelji više različitih identiteta (klasnih, rasnih, konfesionalnih, profesionalnih, pa i spolnih, iako bi se moglo isprva pomisliti da je to biološka danost), uvijek su naučeni, kroz socijalizaciju kojoj smo podređeni samom činjenicom što živimo u nekoj socijalnoj sredini. Ipak, te naučene slike o nama samima nisu naš osobni odgovor na pitanje o tome tko smo. Socijalizacija jest naša sudbina, pa ako se i ne radamo kao *tabula rasa*, njome izgrađujemo predodžbu vlastite osobnosti, a koju zapravo nismo upoznali. Ako je i naše ime društveno dobiveni identitet, može li se uopće pristupiti temi identiteta bez socijalizacije? Duboko vjerujem da čovjek sam po sebi nije "jedno veliko ništa", koje se ostvaruje tek životom u zajednici. Upravo otkrivanje toga što jesmo, najveća je sloboda koju nitko nikomu ne bi smio ni pokušati uskratiti. Čini mi se da je naše vlastito preispitivanje sebe samih o tome tko smo ipak potpuno izostalo. Smatram da su nam po tom pitanju građani Europske Unije vrlo bliski. Zato bi glavni zadatak znanosti mogao biti upravo preispitivanje dosadašnje koncepcije našeg identiteta i promicanje individualnog identiteta kao ključnog. Osobni identitet smatram preduvjetom ostvarenja bilo koje kvalitetne socijalne uloge svakog od nas i to na razini svake pojedinačne osobe. Tako shvaćen identitet postaje posve privatno i intimno pitanje, koje ostaje u sferi politike upravo onoliko koliko bismo dopustili da naš privatni život postane javan. Klasična društva možda su mogla polagati prava na jedinstvene socijalne identitete, poput pripadanja klasnoj skupini, naciji, profesiji, vjeri ili čemu drugom, no i oni su u procesu globalizacije doživjeli preobražaj, a u vremenu postmoderne gotovo su svi ovi identiteti postali puno privatniji nego što su ikada bili. Socijalni identitet (kao nepromjenjiva ili teško promjenjiva realnost) kao svoje izvorište koristi identifikaciju (kao proces do ostvarenja identiteta), dok osobni identitet kao svoju polazišnu točku ima subjekt koji je potpuno oslobođen svakog oblika socijalnog identiteta. Iako je teško naići na tako i toliko oslobođenog pojedinca, mnogo je lakše razumjeti da bez samospoznaje niti jedan drugi identitet nije prikaz stvarnog stanja, nego je to prikaz trenutačnih odnosa centara moći koji se koriste vjekovnom čovjekovom težnjom za samoaktualizacijom u svoje svrhe. Štiteći vlastitu poziciju, često smo svjedoci kako su interesne grupacije u stanju potirati osobni identitet, čak i onda kad ne dokidaju egzistenciju subjekta.

Identitet i moć

Identitet u svakodnevnoj komunikaciji može podrazumijevati skup elemenata koje članovi neke socijalne grupe prihvaćaju kao svoja obilježja, tj. kojima prepoznaju sebe kao članove neke šire društvene grupe, a istodobno se upravo po tim obilježjima razlikuju od neke druge socijalne grupe.

Sociološki gledano, kad razmatramo temu identiteta, ponajprije se referiramo na pojam i strukturu moći. Već spomenuti naučeni identiteti zapravo su pokazatelji utjecaja koji su

izvršeni nad nama. Identitet je, često višestoljetni, skup zapamćenih događaja sabranih u osobnost svake pojedine osobe. Upravo je zato identitet ponajprije pitanje odnosa moći koji je vladao nekim prostorom. To je osobito vidljivo u kriznim situacijama. Primjerice, u Domo-vinskom ratu mladići iz Slavonije odlazili su braniti Dubrovnik osjećajući da brane nešto svo-je, iako mnogi od njih nikada prije tamo nisu bili. To je prikaz moći identiteta. Povijest je pu-na takvih situacija. Dobar primjer je i španjolski građanski rat kad su ljudi, puni zanosa, iz ci-jelog svijeta, pa tako i iz cijele Europe, odlazili braniti ideju republike. Bili su spremni dati život, dakle dokinuti i vlastito postojanje u ime neke ideje. Zbog takve pokretačke snage koju identitet ima, osim što je pokazatelj moći, on je i sâm po sebi moć, koja je poželjna svakoj vlasti i svakoj ideologiji i sve se one pokušavaju upletati u tu sferu ljudskoga života. Stari La-tini, koji su, vjerojatno, po mnogo čemu bili mudriji od nas, iako nisu imali atomsku bombu niti sve blagodati moderne civilizacije, u naslijeđe su nam ostavili misao: "Prava vlast uči svo-je građane kako vladati samim sobom." Ta je misao itekako primjenjiva i danas. Ako ne zna-mo svoje "JA", kako možemo kvalitetno sudjelovati u nekom "MI"? Samo ako upoznamo se-be, možemo živjeti u široj socijalnoj sredini; tj. možemo živjeti u društvu ne poznavajući sebe, ali samo tako da budemo pijuni u nečijoj vlasti ili ideologiji.

Pravu vlast nad nekom socijalnom grupom ima onaj koji može nametnuti zajednički identitet toj grupi, tko može prezentirati set vrijednosti i nastojanja kao njihov zajednički cilj.

Na pitanje može li se osobni identitet uopće spoznati, znanost ne daje siguran odgovor. U biti, niti na jedno pitanje znanost ne može dati posve siguran odgovor; ona nam govori sa-mo o većoj ili manjoj vjerojatnosti u nekom procesu ili događaju. Mi ne znamo hoće li sutra izaći Sunce, iako imamo bogato iskustvo i velika je vjerojatnost da će se upravo to dogoditi. Dakle, nije sigurno da je nemoguće doći do svoga osobnog identiteta, tj. postoji mogućnost da je to ipak moguće. Smatram da zbog te mogućnosti vrijedi živjeti.

Autori knjige *Funky Business* na jednom mjestu znakovito kažu: "Primijetite da tehnolo-gija, institucije i vrijednosti nisu ono što stvara Novi svijet. Promjene kojima smo trenutačno okruženi izazivaju pojedinci, koji više ne mogu podnijeti da im se govori što trebaju znati i ra-diti, kamo trebaju ići i što trebaju biti." (Ridderstråle, Jonas i Nordström, A. Kjell, 2002)

Prikaz dviju razina identiteta

Slika 1. Društvena očekivanja

Slika 2. Osobna očekivanja

U ovom slikovitom prikazu suprotstavljenih očekivanja za svaku pojedinu osobu vidljivo je da je jaz između socijalnog i individualnog velik. Društvo nudi pojedincu osjećaj pripadnosti i sigurnosti, a za uzvrat traži odanost, katkad i život, kao što je vidljivo na *Slici 1*, gdje *Uncle Sam*, kao simbol državnosti, poziva ljude da se pridruže američkoj vojsci u borbi za određene ciljeve.

Slika 2 (Izvor: Ridderstråle, Jonas i Nordström, A. Kjell; 2002) izravan je poziv da se upozna sebe i da se živi u skladu s tim, a istodobno su uklonjeni svi društveni simboli. U objema situacijama koje predstavljaju ove slike traži se osobni angažman svakog pojedinca, a razlika je samo u ciljevima za koji se taj angažman koristi.

Društvena obaveza da se stupi u službu nekih viših interesa, koji su u pravilu povezani s interesima vrlo uskog kruga ljudi, izravni je doprinos čovjekovom zaboravu vlastitih interesa. Teret socijalnih obaveza koje pojedinac mora na sebe preuzeti postaje još veći kad slijede društvene reakcije, shodno prihvaćanju ili neprihvaćanju sudjelovanja u različitim društvenim obavezama (odlazak u rat, plaćanje poreza, biti potrošačem pojedinih proizvoda ili nešto drugo) bez obzira bile društvene reakcije pozitivne, kao pohvale ili iskazivanja časti i određenih prava, ili negativne, kao lišavanje slobode ili, u najgorem slučaju, oduzimanje života. Društveno pozitivno vrednovanje naših socijalnih odabira svakako je puno ugodnije od mogućih društvenih sankcija, ali obje situacije puno više odražavaju stanje nekog društva nego što govore o samim ljudskim odabirima. Primjerice, odbijanje služenja vojnog roka još donedavno je bio (a nekim je zemljama još uvijek) čin koji se shvaćao kao izraz nepoštovanja vlastite domovine. U narodu se još uvijek kaže: “Tko nije za vojsku, nije ni za curu.” – to bi trebalo značiti da nije sposoban zasnovati vlastitu obitelj niti se za nju brinuti i braniti je. Zapravo se želi reći da čovjek bez vojske, stega i discipline nije potpuna osoba, nije spreman za život. Danas se, međutim, može uložiti prigovor savjesti i civilno odslužiti vojni rok. Time je društvena obaveza i dalje ostala na snazi, a mnogi mladići, iako nisu bili u vojsci i dalje imaju svoje obitelji za koje se itekako trude što bolje brinuti. Izbor civilnog služenja vojnog roka, za koji se već sada odlučuje više od 60 posto novaka u Hrvatskoj, s tendencijom povećanja tog postotka, ideju vojnog roka dovodi do apsurdna.

U političkom govoru ponovno se čuje, kao i u vrijeme blokovske podjele svijeta, kako pojedini svjetski čimbenici žele biti “predvodnici slobodnog svijeta”, zaboravljajući pritom da slobodni svijet nema, niti treba imati, predvodnika, te se upravo u tome očituje njegova sloboda. U tom kontekstu znakovita postaje izreka: “Gdje se rađa autoritet, umire sloboda.” Mogli bismo reći da tamo gdje živi sloboda, umire svaka vlast, poglavarstvo i sila, a predvodnicima ne preostaje ništa drugo doli da predvode sami sebe. Mogućnost predstavljanja sebe, svojih interesa i potreba, moderna je definicija suvereniteta i primjenjiva je na osobnoj razini jednako kao i na državnoj.

Kad je identitet u službi osobnog razvoja, tj. kad se vlastitim identitetom procjenjuju osobne moći u kreiranju vlastite budućnosti, čini mi se da se vrlo lako može zaključiti kako je čovjek doista sâm kreator svoje sreće, ali isto tako on izravno kreira i svoju nesreću. I sreća i nesreća se mogu iskazati u našoj svakodnevnici: u obitelji, na poslu, u odnosu s nama bliskim ljudima, s potpunim strancima koje po prvi put upoznajemo ili jednostavno u trenucima kad želimo biti sami sa sobom. U svim tim situacijama možemo uvidjeti da predodžba nas samih i naših odnosa s drugima ovisi o nama samima. Ništa nije onakvo kakvo jest, nego je onakvo kakvim nam se čini da jest – stajalište je moderne znanosti. U tom kontekstu i naši najveći neprijatelji, za koje mislimo da nam rade o glavi (figurativno i doslovno), potencijalno postaju tek izvršitelji naše predodžbe o tome što nam se mora dogoditi.

Čini mi se, stoga, da su upravo te veze među ljudima, koje su često potpuno nesvjesne, spajaju naše različite i samostalne identitete, a ne da nas naši različiti identiteti razdvajaju od drugih ljudi. Univerzalizam identiteta pomaže nam u osmišljavanju boljeg svijeta u kojem se bolje živi; svijeta u kojem ne postoje sukobi među narodima, nacijama, civilizacijama, rasa-

ma, spolovima, konfesijama (...) nego je u njemu zaživjela ideja suživota različitosti, ovdje i sada.

Poimanje osobnog identiteta kao primarnog u odnosu na sve ostale vrste identiteta te uloga u socijalnoj sredini koje neki subjekt može imati, Stuart Hall u radu *Pitanje kulturnog identiteta* (*The Question of Cultural Identity, 1992*) tumači kao tipičan stav razdoblja prosvjetiteljstva. (Haralambos, 2002) Iako je misao: "Spoznaj samoga sebe." kao kategorički imperativ postojala još u Staroj Grčkoj, stav prema ovakvom shvaćanju mijenjao se tijekom povijesti, od potpunog odbacivanja, do bezrezervnog prihvatanja. Danas kad ponovno preispituje-mo što nam identitet znači, vjerujem da je odgovor na ovo pitanje već u nama.

LITERATURA

***Prijedlog nacрта Europskog Ustava.

Luxemburg: Office for Official Publication of the European Communities, 2003.

Castells, Manuel (2002) **Moć identiteta**. Zagreb: Golden marketing.

Castells, Manuel (2003) **Kraj tisućljeća**. Zagreb: Golden marketing.

Filipović, Vladimir (1984) **Filozofski rječnik**. Zagreb: NZMH.

Haralambos, Michael (2002) **Sociologija – teme i perspektive**. Zagreb: Golden marketing.

Kalanj, Rade (2003) Zov identiteta kao prijeporno znanstveno pitanje. **Socijalna ekologija** 12(1–2): 47–68.

Kale, Eduard (1999) **Hrvatski kulturni i politički identitet**. Osijek–Zagreb–Split: Panliber.

Korunić, Petar (2002) Nacija i nacionalni identitet. **Historijski zbornik** LV (2002):65–112.

Kraus, Wolfgang (2000) **Budućnost Europe**. Osijek–Zagreb–Split: Panliber.

Maurič, Ervin (1994) Europski novi identitet. **Društvena istraživanja** 14 (6):695–701.

Mihelj, Sabina (2001) Identiteti i globalizacija – mitovi i realnost. **Revija za sociologiju** 32(3–4):147–154.

Pinder, John (2001) **The European Union**. Oxford University Press: New York.

Ridderstråle, Jonas i Nordsrö, A. Kjell (2002) **Funky Business**. Zagreb: Differo.

IDENTITY AS A PERSONAL MATTER

IVOR ALTARAS PENDA

B.A., Sociology and Philosophy

Postgraduate Course "Croatia and Europe" at the Faculty of

Political Science, Zagreb

e-mail: ivor.altaras@zg.t-com.hr

Identity is an issue that has again become highly relevant in a globalised society ruled by globalised relations. The change of the wider social paradigm has produced radical changes in the identification of personal identity, resulting in a crisis in the perception of affiliation as an essential determinant of identity. In the author's view, the solution is to be sought in the self-understanding of one's personality, one's thinking and actions, which is realised in the social reality, a reality which is at the same time crucially shaped by that self-understanding. If this is lacking, the social identification of an individual with any group (gender, religious, cultural, class, professional, national, supranational etc.) becomes a major concern of various ideologies. The construction of identity as a subjective category makes possible the understanding of

the social context in which the subject exists, and the development of the society at large is based on the subject's free consciousness and will. The role of societal influence on the creation of identity is seen in securing conditions to all for the realisation of this identity and of support to all in order to achieve the ultimate realisation of their potentials. Individual, and hence also social progress, becomes thus the natural consequence of the fundamental freedom of the search for, and possibly discovery of, the reply to the question contained in the notion of identity – who are we, do we differ from others and, if so, in what way. Even if not providing the answers to these questions, science plays a functional part in the attempts to find them.

Key words: EUROPEAN UNION, IDENTITY, IDENTIFICATION, THE INDIVIDUAL, PROGRESS